

Reactie Waddenvereniging op wetsvoorstel rijksinspecties

Langs deze weg maakt de Waddenvereniging graag gebruik van de geboden mogelijkheid voor het geven van een reactie op de concept kaderwet Rijksinspecties. Wij vinden dat als kleine natuurbeschermingsorganisatie van belang omdat inspecties op diverse beleidsterreinen een cruciale rol vervullen bij de betrouwbare, consistente en politiek-onafhankelijke uitvoering van bestaande wet- en regelgeving. Zonder een goed functionerende arbeidsinspectie, toezichthouder op financiële instellingen, leefomgeving en transport of toezichthouder op mijnbouw is de burger of een NGO overgeleverde aan de goedwillendheid van private partijen om zich aan de bestaande wetten en regels te houden. En die goedwillendheid is helaas niet vanzelfsprekend.

Ondanks bestaande (internationale) wetgeving wordt bijvoorbeeld nog steeds brandstof geëxporteerd met hoge gehalten giftige stoffen. De inspectie Leefomgeving en Transport heeft daar overduidelijk een vorm van toezicht op gevonden die hard nodig was. Ondanks overduidelijke risico's voor veiligheid van mens, milieu en natuur stoppen mijnbouwbedrijven niet uit zichzelf met het stoppen van gaswinning in Groningen of onder de Waddenzee. Het Staatstoezicht op de Mijnen heeft daar overduidelijk een vorm van toezicht gevonden die hard nodig was. Erbarmelijke omstandigheden voor werknemers en dieren bij Nederlandse slachthuizen worden niet opgelost door de private partijen. Sterker nog onafhankelijke toezichthouders worden niet eens als vanzelfsprekend toegelaten op bedrijfsterreinen.

Het versterken van bevoegdheden en verankeren van een volstrekt onafhankelijke rol ten opzichte van een Minister lijkt ons cruciaal op het functioneren van het openbaar bestuur. Politieke wisselingen kunnen immers ook een wissel trekken op de mate waarin bestaande wet- en regelgeving als vanzelfsprekend nageleefd wordt.

Waar het de bescherming van natuur betreft is opvallend vaak de natuur 'het bokje' en wordt op allerlei manieren door het landelijk bestuur gezocht naar geitenpaadjes om het onmogelijke toch toe te laten. Als een inspectie daar niet op toeziet, kritisch kan toetsen of aangevraagde vergunningen passen bij bestaande wetten en regels en toezicht houdt op de uitvoering van bepalingen uit wetten of vergunningen wordt de natuur uitgeleverd aan 'de wilden'.

Het is te vaak voorgekomen dat private partijen (zoals mijnbouwbedrijven of vissers) zich bewust niet aan bepalingen uit een vergunning hielden en slechts door interventie van een landelijke inspectie (SodM of NVWA) daarmee stopte. Kortom, handhaving en toezicht zijn cruciaal en dienen altijd volstrekt onafhankelijk te zijn ten opzicht van het politieke gezag.

Ook bij de beoordeling van vergunningsaanvragen is het nodig dat de rol van toezichthouders stevig is en verankerd in de wetgeving. Het is logisch dat een toezichthouder een bindend of doorslaggevend advies aan de vergunningverlener geeft over het al dan niet toekennen van een vergunning. Omdat rechtszekerheid voor burger, NGO en ook andere bedrijven pas verzekerd is als een verleende vergunning gehandhaafd kan worden door een daartoe aangewezen toezichthouder.

Onafhankelijk moet echt onafhankelijk zijn

Onafhankelijke toezichthouders hebben een essentiële taak in onze maatschappij. Zij waken over de onze veiligheid. Dit kunnen de toezichthouders alleen naar behoren doen als ze echt

onafhankelijk zijn. Het is dan ook essentieel dat een onafhankelijk toezichthouder ook echt onafhankelijk wordt, is en blijft. Toezichthouders moeten onafhankelijk van de politiek hun wettelijk neergelegde taken kunnen uitvoeren. Dit betekent o.a. dat de toezichthouder voldoende (financiële) middelen ter beschikking heeft om haar taken goed uit te voeren. Een goede en gegarandeerde balans tussen taken en financiële middelen is hierbij essentieel. Voor de maatschappij is het goed functioneren is onafhankelijk onderzoek en onafhankelijk toezicht onontbeerlijk. De Rijksinspecties kunnen deze taken verrichten mits aan de benodigde randvoorwaarden is voldaan. We verzoeken u het wetsvoorstel zodanig aan te passen dat daadwerkelijk recht gedaan wordt aan deze doelstelling van onafhankelijk onderzoek naar en onafhankelijk toezicht op de veiligheid in overeenstemming met de aan de rijksinspecties specifiek opgelegde wettelijke doelstellingen. Wij pleiten ervoor om de Rijksinspecties als Zelfstandig Bestuursorgaan in te richten, en

Soms is iets gewoonweg te groot voor één persoon

Echt onafhankelijk betekent ook dat de toezichthouder zelfstandig naar buiten kan treden met adviezen, zonder daarbij afhankelijk te zijn van de wensen of overwegingen van één Minister. Sommige zaken zijn te zwaarwegend om over te laten aan de besluitvorming van één persoon. Het is belangrijk dat er een optie wordt gecreëerd waarin toezichthouders het gehele kabinet kunnen informeren over zwaarwegende zaken. Het kabinet, dat opereert in het algemeen belang is in uitzonderlijke gevallen het meest aangewezen orgaan om van de kennis van een onafhankelijk toezichthouder kennis te nemen, en daar vervolgens op te handelen.

Het voorliggende wetsvoorstel beperkt de onafhankelijkheid van de onafhankelijke toezichthouders. Terwijl deze onafhankelijkheid juist zo belangrijk is. Door de tragedie rondom de Groninger gaswinning is bijvoorbeeld duidelijk geworden dat de onafhankelijkheid van het SodM essentieel is. Niet alleen voor een goede informatievoorziening richting de overheid. Ook voor het geschonden vertrouwen van de inwoners van Nederland is het essentieel dat er onafhankelijke toezichthouders zijn, die vrij van politieke belangen, op basis van deskundigheid kunnen adviseren en controleren. Hierin vervullen de Rijksinspecties een belangrijke rol in het herstel van het geschonden vertrouwen in de overheid. Wij verzoeken u het wetsvoorstel aan te passen en in lijn te brengen met de aanbevelingen uit de Parlementaire enquête over de Groninger gaswinning. Het is essentieel dat de overheid beschikt over een inspectieapparaat dat zorg draagt voor onafhankelijk toezicht op de naleving van wet- en regelgeving.

Financiën

Voor het goed kunnen functioneren van de Rijksinspecties is het op orde zijn van de financiering een hele belangrijke randvoorwaarde. Zonder voldoende financiering zijn er onvoldoende middelen om hun wettelijke taken voldoende uit te voeren. Daarnaast is het belangrijk dat de financiering niet als een sturingsinstrument kan worden gebruikt om de inzet van de Rijksinspecties te beïnvloeden. Een onafhankelijke Rijksinspectie mag niet beperkt worden in haar taakuitoefening door de financiering die gekoppeld is door de politiek of economisch ingekleurde keuzes of in het algemeen te weinig financiële middelen. De Rijksinspecties hebben de ruimte nodig zelf te beslissen en beschikken over de inzet van de aan hun toegewezen financiële middelen. Dit betekent dat de financiële middelen zo min mogelijk geormerkt moeten zijn. Het algemeen belang vraagt immers om goed functionerende Rijksinspecties, en een goede financiering is daarbij onmisbaar.

Woo-verzoeken

Onduidelijk is of Rijksinspecties volgens het voorliggende wetsvoorstel nog zelfstandig woo-verzoeken kunnen afdoen. Dit lijkt ons niet wenselijk omdat er verwacht mag worden van een rijksinspectie dat ze in staat is dit zelfstandig te kunnen faciliteren, en daarbij niet de inmenging van de ministeries bij nodig heeft. Ook voor het vertrouwen vanuit de maatschappij is het minder wenselijk als informatie die opgevraagd wordt bij een rijksinspectie, eerst nog door de zeef van een ministerie moet, waarbij al snel het gevoel opkomt dat bij de beslissing tot openbaarmaking ook politieke overwegingen een rol spelen, terwijl dat absoluut geen kader zou mogen zijn. Kortom, voor het vertrouwen in de overheid is het goed als Rijksinspecties zelfstandig woo-verzoeken kunnen afhandelen, zonder daarbij aan het handje (of leiband) van de ministeries te zitten.

Werkprogramma's

Ons beeld is dat de werkafspraken tussen specifiek het SodM en het Ministerie van KGG op dit moment goed lopen. Wij vragen ons af of het voorliggende wetsvoorstel niet een grote stap de verkeerde richting op is, nu het juist extra sturingsmogelijkheden voor het Ministerie creëert, waarbij op basis van politieke overwegingen en de waan van de dag een werkprogramma kan worden afgekeurd. Om de onafhankelijkheid van de inspecties goed te borgen pleitten wij ervoor om de Minister geen rol te geven bij de invulling van de werkprogramma's.

Wij vinden dat de bevoegdheid tot het geven van een aanwijzing door de Minister zich niet verhoudt tot de onafhankelijkheid van de Rijksinspecties. Via een aanwijzing kan de Minister te sturend zijn op de inzet van de Rijksinspectie, waardoor er niet van echte onafhankelijkheid gesproken kan worden. Wij vinden dat er in het geval toch een wettelijke mogelijkheid komt voor het geven van een aanwijzing, waar wij geen voorstander van zijn, dat bij een aanwijzing van een Minister die een Rijksinspectie opdraagt om extra onderzoek uit te voeren op zijn minst gegarandeerde extra toereikende financiële middelen dienen te worden bijgevoegd, en als deze middelen ontbreken of ontoereikend zijn, de betreffende Rijksinspectie deze opdracht mag weigeren. Dit om te voorkomen dat het takenpakket (verder) in disbalans met de capaciteit van de Rijksinspecties groeit. Wij zouden daarbij ook graag duidelijke kaders zien waarbinnen een Minister een aanwijzing kan doen, dit om de Rijksinspecties te beschermen tegen politiek gekleurde opdrachten, om zo de Rijksinspecties extra te beschermen tegen politieke invloeden en hun onafhankelijkheid extra te waarborgen.

Conclusie

Het voorliggende wetsvoorstel borgt in onze ogen niet de onafhankelijkheid van de Rijksinspecties en is zelfs een stap terug. Wij verzoeken u het voorstel aan te passen zodat er daadwerkelijk onafhankelijk toezicht van het Rijk wordt gerealiseerd. Dit vergroot de veiligheid op vele terreinen en draagt het bij aan het (herstel van)vertrouwen in de overheid. Rijksinspecties vervullen een zeer belangrijke maatschappelijke taak, en wijzigingen in dit wetsvoorstel zijn noodzakelijk om hen die taak goed te kunnen laten uitoefenen. We verzoeken u dan ook het wetsvoorstel op bovenstaande onderdelen aan te passen.